

Beszámoló a Fialal Levéltárosok Egyesületének XV. Tudományos Őszi Táboráról

2024. szeptember 5–7. között került sor a Fialal Levéltárosok Egyesületének XV. Tudományos Táborára Győrben. A konferencia fő témája a gyűjtőterületi munka volt, ezen belül annak különlegesebb, nem mindennapi feladataival, eseteivel és vonatkozásával kapcsolatban hallgattunk előadásokat. Az utóbbi években egyik fő célunk lett, hogy a vándorgyűlés során a helyi közgyűjteményeket is közelebről megismerjük. Az idén a helyszín adta számos lehetőséget kihasználva három intézményt is meglátogattunk.

A konferencia első napján *Mátyás Zoltán*, a Fialal Levéltárosok Egyesületének elnöke, valamint *dr. Nemes Gábor*, a Győri Egyházmegyei Levéltár vezetője köszöntötte a résztvevőket. Ezt követően *Áldozó István*, a Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Vármegyei Levéltárának munkatársa mutatta be az intézményt. A vármegye érdekessége, hogy egyedülálló módon két vármegyei levéltár is működik benne, így a helyi közgyűjtemény történeti anyaga Győrre és Mosonra korlátozódik. Az előadás kitért arra is, hogy a levéltári munka egyre nagyobb részét teszik ki az ügyfélszolgálati megkeresések, amelyek többsége ingatlan- és építési ügyek kapcsán érkezik hozzájuk. Ezt követően a Győri Egyházmegyei Levéltár mutatkozott be. Az intézmény 2000 óta működik jelenlegi formájában, 1422 iratfolyóméternyi anyagot őriz, illetékességébe körülbelül 150 plébánia és számos iskola tartozik. Munkájuk jelentős részét digitalizálási projektek adják, amelyek eredményeit a matricula.hu oldalon elérhető adatbázisban tekinthetik meg a kutatók. A harmadik intézményről, Győr Város Levéltáráról *Kovács László* adott rövid áttekintést a résztvevőknek. Az intézmény 1994-ben jött létre, ugyanakkor egyes iratok tanúsága szerint a városnak már a 16. században is volt önállóan kezelt archívuma. Közel 2500 ifm anyagot őriznek, és az utóbbi években, külsős cég bevonásával, komoly digitalizálási projektekbe kezdtek.

Immár hagyománynak számít, hogy egy helytörténeti előadás keretében is megismerkedünk konferenciánk helyszínével. Az idei évben *Kovács László* a győri prostitúció századfordulós történetéről beszélt. Előadásából megtudhattuk, hogy a jelentős (vízi) kereskedelmi forgalmat lebonyolító városban kiemelkedően magas volt az örömlányok lakosságszámhoz viszonyított aránya. Megismertük a város 1890-es bordélyokra vonatkozó szabályozását és egy luxusbordély nyitásával kapcsolatos vitás ügy részleteit. Ezt követően tértünk rá a tematikánkhoz kapcsolódó előadásokra.

Sipos András, Budapest Főváros Levéltárának fősztályvezetője a budapesti Kossuth tér 13–15. szám alatti épület lakásainak falából előkerült iratok történetéről számolt be. Először 2015-ben egy lakásfelújítás során találtak 7000 darab 1944-ből származó adatszolgáltatási ívet, amelyek a német megszállás alatt működő lakásügyi hivatal meg-

semmisültnek hitt iratanyagának részét képezik. Ezt követően az idei évben egy újabb felújítás során további iratok kerültek elő. Az előadó felvázolta az egy-egy lakásért folytatott harcnak a dokumentumokból kirajzolódó történetét is. *Vajda Tamás*, a Magyar Felsőoktatási Levéltári Szövetség elnöke visszatérő vendégünk, aki idén a felsőoktatási intézmények gyűjtőterületi tevékenységéről és annak kihívásairól beszélt. Az egyetemi integráció következtében a szegedi egyetem levéltárának a tanszékek és kutatóintézmények mellett számos klinika, szakrendelő, iskola és óvoda is az illetékességébe tartozik. Az iratátvételt sokszor nehezítik a rossz körülmények és az alacsony alkalmazotti létszám.

A rendezvény második napján különböző közgyűjteményeket látogattunk meg. Elsőként a Győri Egyházmegyei Levéltárban jártunk, ahol dr. Nemes Gábor fogadott minket és bemutatta az intézmény számos érdekes iratát. A levéltár legalább 600 oklevelet őriz, közülük VI. Sándor pápa bullájának nemesmásolatát kézbe is vehettük. Miután Győrben az újkorban hiteleshely működött, a gyűjteményben több címereslevél is található. Láthattuk az ország legkorábbi katolikus anyakönyvét, amelyet Harka községben 1636-tól vezettek német nyelven. A levéltár különlegességei közé tartozik a közel 2500 darabból álló kottatár, amely legkorábbi darabjait a 18. században vetették papírra, ezek közül többről átiratok készültek, amelyek nyomán újra bemutattak egy-egy különlegesebb misét. A délelőttöt a vármegyei levéltárban folytattuk, ahol az intézmény igazgatója, *dr. Oross András* kalauzolt minket. A levéltár munkatársai kisebb válogatással készültek a számunkra, láttunk például kelet-nyugati tájolású térképeket és koraujkori metszetgyűjteményt is. Később beleshettünk a raktárakba is, amelyek közül eredetileg több is tömlöcként funkcionált. Az egykori vármegyeházán az intézmény jelenleg az adóhivatallal osztozik.

A két látogatást követően buszra szálltunk és Pannonhalma felé vettük az irányt. Egy gyors ebédet követően felmáztunk a bencés apátságához, ahol *dr. Dénesi Tamás*, a Pannonhalmi Főapátsági Levéltár igazgatója várt minket. A bencés rend levéltára az ország egyik leggazdagabb középkori oklevélgyűjteményével rendelkezik, emellett értékes hiteleshelyi és családi iratanyagot is őriz. Többek között itt kezelik Stefánia hercegnő és Lónyay Elemér hagyatékát, akik a II. világháború alatt menekültek ide. Ez évi táborunk különleges pillanata volt, amikor eredetiben láthattuk a tihanyi apátság 1055-ös alapítólevelét, amelyben az első töredékes magyar nyelvemlék is olvasható. Miután mindenki kibetűzte az oklevélben az ómagyar mondatot, a raktárban is körbenézhattunk. Az iratok egy részét az eredeti levéltári berendezésnek megfelelő fából készült iratszekrényekben tartják.

A levéltár megtekintése után az apátsági könyvtárat is meglátogattuk. Feltételezhetően itt volt az ország első könyvtára, de az első könyvkatalógus bizonyosan itt készült. A levéltári és könyvtári gyűjtemény mellett az apátság jelentős ásvány-, kőzet-, valamint régészeti gyűjteménnyel is rendelkezik, amelyek legszebb darabjait az erre a célra készült szekrényekben a folyosókon állították ki. A galériás könyvtártermet az 1820-as években Engel Ferenc tervezte, érdekessége, hogy számos antik görög és római díszítőelemet is alkalmazott. A teremben *Ásványi Ilona* könyvtáros kalauzolt minket, aki számos különleges kötetet is előkészített a számunkra. Ezek közül a legelső egy 13. századi biblia volt. Emellett korai, kézzel készült iniciálékkal és képekkel díszített evangéliumot, kéziratos imakönyvet, a Thuróczy-krónikát és néhány ősnymtatványt is megmutatott a szakember.

Fotók: Kalamár-Papp Rita, Kiss-Huszár Renáta,
Völgyi Réka

A konferencia utolsó napján két további előadásra került sor. Dr. Oross András a bécsi levéltári kirendeltség gyűjtőterületi tapasztalatairól beszélt. Bécsben a badeni egyezmény értelmében 1926 óta működik polgári és katonai levéltári delegátus, aki a Habsburg Monarchia idejében keletkezett magyar vonatkozású iratok feltárásával, feldolgozásával és a magyar kutatók segítségével foglalkozik. Miután a kirendeltség illetékessége 1918-ig tart, ráadásul az osztrák levéltárat általánosságban is passzívabb gyűjtőterületi munka jellemzi, itt nem a hagyományos értelemben vett feladatokról beszélhetünk. Ausztriában a nemes családok iratanyagai jellemzően nem kerültek be a levéltárakba, a letétbe helyezés is ritka. Az iratanyag megismerésének kulcsa a családokkal kialakított bizalmi viszony. Oross András erre példaként hozta a Batthyány családot, akiknek a levéltárban több alkalommal is járt. A látogatások során amellet, hogy felmérték az anyagot, új, savmentes dobozokat is biztosítottak a dokumentumok fennmaradása érdekében. A Draskovics családdal kevésbé eredményes együttműködés folyt, ebben az esetben mindössze egy alkalommal tudtak képet kapni a családi levéltárról.

Utolsó előadónk *Turcsányi Eszter* volt, aki a Pulszky FIAT (a Pulszky Társaság ifjúsági tagozata) képviseletében tartott prezentációt korábbi munkahelye, a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum hagyatékokat, fotókat és terveket érintő gyűjtő- és feldolgozó-munkájáról. Míg a 2000-es évek elején főleg a vasúti közlekedésre vonatkozó forrásokat helyezték előtérbe, azóta ezzel párhuzamosan aktívan gyűjteni kezdték a közúti közlekedésre vonatkozó anyagokat is. Elsősorban hagyatékokra, magángyűjtők anyagaira fókuszálnak, a gyűjtés során vizsgálják az anyag állapotát, teljességét, a gyűjteményhez való kapcsolódását és a tervezett kiállításokkal összefüggésben a feldolgozási lehetőségeket. Az átvételek egyik akadályát jelentette a központi épület hiánya, illetve az emiatt kialakult rossz körülmények híre, így 2016-ban a múzeum egy jelentős projektbe kezdett. Ennek során feltárták, feldolgozták az archívumi anyagokat, továbbá jelentős digitalizálást végeztek, amelynek során digitalizálták többek között a BKV, a BAHART és a MÁVAUT teljes fotógyűjteményét.

A tábor beváltotta reményeinket. A rendkívül színvonalas előadások számos új információval szolgáltak. Az, hogy immár negyedik éve vándorgyűlésként szervezzük meg tudományos táborunkat, lehetőséget ad arra, hogy az ország különböző pontjain található közgyűjteményeket is jobban megismerhessük. Az idei évben a közgyűjteményi látogatásokra helyeztük a hangsúlyt, hiszen Győrben és környékén kivételesen sok ilyen található.

Kiss-Huszár Renáta